

W korespondencji architektury. Percepcja piękna wrażenia

In the correspondence of architecture. Perception of the beauty of impression

Streszczenie

Artykuł dotyczy korelacji światła i cienia z przestrzenią doświadczaną. Podejmuje się scharakteryzowania pięciu obiektów, w których subiektywnie odczuwane wrażenia świetlne charakteryzują i podnoszą wartość architektury. Piękno gry światła i cienia – we wnętrzu lub poza nim – niemal poetycznie opowiada ulotne historie wzbudzając apetyt ciekawskiego oka. Korespondencja materii z niematerialnym, ale wymownym duchem jest niewyczerpywalnym tematem w architekturze. Artykuł traktuje o ścisłym związku świadomości odczuwania architektury za pomocą światła.

Abstract

The article concerns the correlation of light and shadow with the experienced space. It takes on the characterization of five objects in which the subjective sensations of light characterize and enhance the value of architecture. The beauty of the game of light and shadow – inside or outside of it – is almost poetically telling fleeting stories, provoking the appetite of curious eyes. Correspondence of matter with intangible but eloquent spirit is an infinite theme in architecture. The article deals with the close connection between the consciousness of architecture and the light.

Słowa kluczowe: światło, architektura, percepcja, wrażenie

Keywords: light, architecture, perception, impression

Podstawowym, dalece pierwotnym zadaniem architektury jest zapewnienie człowiekowi schronienia. Potrzeba budowania w znaczeniu dosłownym odnosi się do wznoszenia obiektów, które stanowić będą bezpieczne miejsce dla życia człowieka. Stąd wywodzi się architektura jako pewna forma rzemiosła, budowniczy fach nieodzowny w każdej społeczności. Architektura to jednakże o wiele więcej. Definicji pojęcia jest co najmniej tyle, ilu przedstawiciele zawodu – architektów, którzy formują swoje zdanie, swoją wypowiedź, swoje wyobrażenie. Własne, a jednocześnie wspólne – dążenie do uzyskania środka, istotnej materii, która swoją postacią będzie krzyżać za Le Corbusierem: *To jest piękne, to jest architektura*.

Bolesław Stelmach w artykule *Elementy fenomenologii architektury* powołuje się na słowa J. Pallasmaa: *Ponadczasowym zadaniem architektury jest tworzenie ucieleśnionych i ożywionych egzystencjalnych metafor, konkretyzujących i nadających strukturę naszemu istnieniu w świecie*. Architektura odzwierciedla, materializuje i *uwiecznia idee i obrazy naszego idealnego życia*. (...) *Architektura powinna pozwalać nam postrzegać i rozumieć dialektykę trwania oraz zmiany, osiedlić się w świecie i umiejscowić w kontinuum kultury i czasu*¹.

Pracę architekta można nazwać tworzeniem własnych światów wyobrażonych. Światów, w których światło dzienne, światło księżycy lub światło sztuczne ma do odegrania swoją rolę. Światło pozwala tworzyć metafory, pozwala na wypowiedź

The basic, far-reaching purpose of architecture is to provide the shelter to a man. The need to build in the literal sense refers to the building of objects that will provide a safe place for a human life. Hence, architecture originates as a form of craft, a builder indispensable profession in every community. Architecture is, however, much more. There are at least as many definitions of the term as profession representatives – architects who formulate their opinions, their statements, their imperceptions. Individual yet shared – the pursuit of a means, of material matter, which will in its form shout out after the Le Corbusier: *This is beautiful, that is architecture*.

Bolesław Stelmach in the article “Elements of phenomenology of architecture” refers to the words of J. Pallasmaa: *The timeless purpose of architecture is the creation of embodied and animated existential metaphors, expressing and structuring our existence in the world. Architecture reflects, materializes, and perpetuates the ideas and images of our ideal life*. (...) *Architecture should allow us to perceive and understand the dialectics of existence and change, to settle in the world and place in the continuum of culture and time*¹.

The work of an architect can be named as creating own imaginary worlds. The worlds where daylight, moonlight or artificial light has to play their role. Light allows creating metaphors, allows the author

autora. Cechą szczególnie znaczącą są jego możliwości w wyodrębnianiu domen, pozwalające obrazować kulturę. Sposób padania światła, jego natężenie, jego barwa etc. ma wpływ na odbiór, by ten, w sposób sobie świadomy, zaczął odczuwać architekturę. Myślę, że warto zastanowić się nad architekturą jako opakowaniem dla światła. Opakowaniem, które swoim charakterem czy swoją formą zapewnia polemikę światła z fizyczną bryłą. W przypadku kubatur tworzących przestrzeń ograniczoną często duchem jest promień słońca lub wiązka iluminacji, który staje się narratorem. To dzięki niemu pozornie pusta bryła poprzez korespondencję z materiałami, z efektami jakie osiągają w kontakcie ze światłem, może stać się areną wdzięków architektury i zupełnie zmienić lub właśnie nadać jej cechy.

Pozornie drugorzędny cień, będący narzędziem poznania światła, fragmentaryzuje przestrzeń doświadczaną. Mamy więc część oświetloną i część zacienioną, a ich korelacja jest domeną wartościowej architektury. Jedność tych skrajności wyraża Louis Khan: *I sense light as the giver of all presences, and material as spent light. What is made by light casts a shadow, and the shadow belongs to light*². Jego twórczość w zakresie architektury i jej teorii jest źródłem cennych uwag o zależności architektury i światła, których autentyczność jest stale aktualna.

1. Światło spotyka architekturę

1. W pawilonie **Bricktopia**, zwycięzcy Międzynarodowego Festiwalu Architektury Eme3 z 2013 roku osobliwe odczucia odbiorcy powodują nie tylko nowa topografia na starym dziedzińcu³ czy odrzucająca geometrię kubatura. Chroniona sklepieniem przestrzeń wyraża się także tym, jak światło i cień grają w jej formie. W zależności od pory roku, pory dnia, od iluminacji we wnętrzu przeobraża się usposobienie pawilonu. W ciągu dnia momentami jasne, we fragmentach nigdy nie doświetlone wnętrza. Wydaje się jaskinią, miejscem gdzie włada cień, a jego kontrolę mają promienie Słońca wpadające przez spory oculus.

Projekt grupy Map13 adekwatnie odnosi się do prawidłowości jaką określiła Helene Binet: *cień nie istnieje w próżni, lecz ujawnia się dopiero dzięki ciału*⁴. Wieczorami pawilon jest podświetlany, a jego wnętrza wypełniają kolorowe halogeny. Ta kopulasta forma, niejednostajna w swoim wyrazie, jest sceną dla wielu publicznych spotkań. Zbudowana w tra-

to express himself. Its ability to extract domains, allowing illustrating the culture, has particular significance. The way the light falls, its intensity, its color, etc. is to influence the viewer so that he, in a conscious way, will begin to feel the architecture. I think it is worth to consider the architecture as a package for the light. The package, which by its nature or its form provides a polemic of light with a physical form. In the case of cubes that create limited space, often the ray of sun or a beam of illumination is the spirit that becomes the narrator. Thanks to it the seemingly empty solids through the correspondence with materials, with the effects they create in the contact with the light, can become the arena for architecture's grace and completely change or just give it specific characteristics. The seemingly subsidiary shadow, which is the tool for acknowledging the light, fragmentizes the experienced space. So there is an illuminated part and a shaded part, and their correlation is a domain of valuable architecture. Louis Khan expressed the unity of these extremes: *I sense light as the giver of all presences, and material as spent light. What is light casts a shadow, and the shadow belongs to light*². His work in the field of architecture and its theories is a source of valuable insights into the dependence of architecture and light, whose authenticity is constantly up-to-date.

1. Light meets architecture

1. In the Bricktopia pavilion, the winner of the 2013 International Eme3 Architecture Festival, the peculiar feelings of the recipient are caused not only by the new topography in the old courtyard³ or to the geometry of the cubature. The vaulted space is also expressed in how light and shadow play in its form. Depending on the time of the year, the time of day, on the illumination in its interior, the pavilion's nature changes. During the day, partially clear, in fragments never illuminated interior appears to be a cave, a place where the shadow holds, and its control is disturbed by the rays of the sun falling through the fair-sized oculus.

The Map13 Group's project corresponds to the regularity that Helene Binet defined: *shadow does not exist in the void, but expresses itself only thanks to the body*⁴. In the evening the pavilion is backlit and its interior is filled with colorful halogens. This dormant form, not unified in its expression,

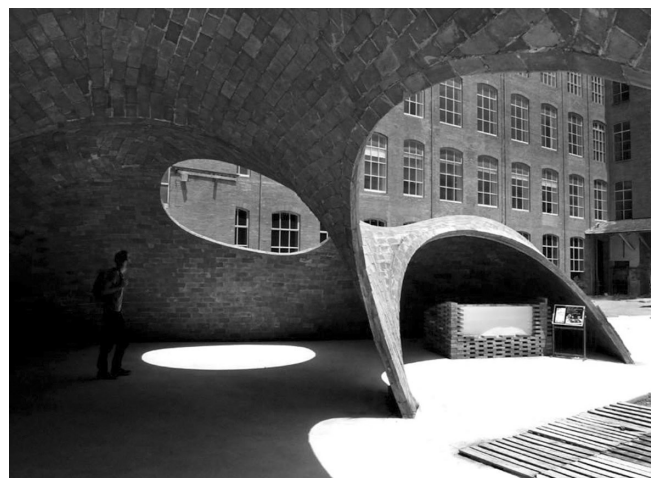
dycyjnym katalońskim stylu forma miała pokazać możliwości konstrukcyjne ceramiki, opartej na najnowszej analizie strukturalnej z wykorzystaniem tradycyjnych technik wznoszenia budowli. Eksperymentalna bryła w całości zbudowana z cegieł tworzących serię gładkich niskich łuków⁵ jest miejscem, gdzie światło porozumiewa się z architekturą i w którym można doświadczyć jej wielowymiarowości.

2. Promenada **winiarni Bell-Iloc w Bodegze** projektu tegorocznych laureatów Nagrody Pritzкера – RCR Arquitectes to kolejny przykład *eteryzacji architektury* czyli *swobodnego przenikania się światła i powietrza do wnętrza budowli*⁶. Cały budynek utrzymany jest w duchu silnej spójności z otaczającym terenem. Starannie dopracowany projekt kilku różnych przestrzeni, do których prowadzi trasa dynamizująca założenie. Połączenie materiałów takich jak stal i kamień, czy zastosowanie zabiegu przesunięcia stalowych elementów względem siebie tworzy zajmujące otoczenie dla podziemnego spaceru użytkownika. Cienista, kontrolowana aleja jest permanentnie intrygująca dzięki przenikającym promieniom słonecznym. Rozsunięte elementy stalowe niczym drewniane konstrukcje stosowane w kopalniach pozwalają na penetrację także powietrza. Sprawia to, że struktura oddycha w niemalże dosłownym znaczeniu. W zależności od dziennego lub nocnego oświetlenia użytkownik jest świadkiem impresji, jakie tworzy padający promień i jak reaguje na niego materiał. Elementy ze stali Corten i przenikające je lekkie strumienie światła tworzą interesującą przeciwagę. Projektanci wykreowali przestrzeń, której każdy manipulowany fragment jest innym dysponentem światła. Przechadzając się więc promenadą można doświadczyć różnorodności wrażeń, jednocześnie nie gubiąc podziwu dla zespolenia materiałów. Budynek zaprojektowany został z myślą o prywatnych klientach, którzy mogą uprawiać tu własne winogrona i obserwować proces produkcji win. Schowany w wulkanicznych gruntach obiekt zajmuje pozycję gdzieś między krajobrazem, architekturą i rzeźbą. Pracownia RCR Arquitectes wykreowała więc budynek – urządzenie, gdzie technologia spotyka się z нефизycznym nastrojem. Interakcja gruntu i powietrza, świata powierzchni i świata podziemnego jest narzędziem zdyscyplinowanej architektury generują-

is the stage for many public meetings. The form built in a traditional Catalan style was to show the constructional potential of ceramics, based on the latest structural analysis using traditional construction techniques. The experimental shell built entirely of bricks forming a series of smooth, low arches⁵ is a place where light communicates with architecture.

2. Bell-Iloc Wine Cellar Promenade in Boden designed by the winners of this year's Pritzker RCR Arquitectes Award is another example of *the etherisation of architecture*, which is *the free diffusion of light and air into the interior of the building*⁶. The whole building is maintained in a spirit of strong cohesion with the surrounding area. Carefully refined design of several different spaces, to which the route of the dynamics of the assumption leads. The combination of materials such as steel and stone, or the application of steel elements shifting against each other, creates an engaging space for the user's underground walk. The shady, controlled alley is permanently intriguing due to the penetrating sunrays. Expanded steel elements like wooden constructions used in mines allow the air penetration. This makes the structure breath in almost literal meaning. Depending on the day or night illumination, the user witnesses the impression created by way sunray falls and how the material responds to it. Corten's steel elements and light pulses of light form an interesting counterweight. Designers have created a space, where each manipulated fragment is another disposition of light. Strolling along the promenade you can experience a variety of impressions, while not losing sight of the combination of materials. The building is designed for private clients who can grow their own grapes and observe the wine production process. Hidden in a volcanic land, the building occupies a position somewhere between landscape, architecture and sculpture. The RCR Arquitectes studio has created an object – a device where technology meets the non-physical mood. The interaction of land and air, the world of space and the underworld is a tool of disciplined architecture that

Il. 1. Pawilon Bricktopia, Barcelona. Zdjęcia ze strony: <http://www.archdaily.com/444822/bricktopia-contemporary-crafts-in-eme3-festival-barcelona> [Dostęp: maj 2017] / Bricktopia Pavilion, Barcelona. Pictures from: <http://www.archdaily.com/444822/bricktopia-contemporary-crafts-in-eme3-festival-barcelona>

Il. 2. Winiarnia Bell-Iloc, Bodega. Zdjęcia ze strony: <http://www.plataformaarquitectura.cl/cl/624166/bodegas-bell-iloc-rcr-arquitectes/53c9d8b2c07a805e08000299-bell-iloc-winery-rcr-arquitectes-photo> [Dostęp: maj 2017] / Bell-Iloc, Bodega. Source: <http://www.plataformaarquitectura.cl/cl/624166/bodegas-bell-iloc-rcr-arquitectes/53c9d8b2c07a805e08000299-bell-iloc-winery-rcr-arquitectes-photo>

cej płynność przestrzeni i skrajne wrażenia. Wysublimowaną architekturę winiarni Bell-Iloc znakomicie można scharakteryzować słowami Paul'a Phillipp'a Cret'a: *Wydaje się, że chodzi o coś więcej niż samą „funkcję”, więcej niż o solidną konstrukcję, o coś trudniejszego do osiągnięcia, skoro udaje się to tak niewiele*⁷.

2. Kierunek – Słońce

1. Muzeum morskie Kaap Skil na wyspie Texel, (właśc. **Kaap Skil Maritime and Beachcombers Museum**) zaprojektowane przez holenderskich architektów zrzeszonych w Mocanoo, to obiekt obok którego nie można przejść obojętnie. Budynek został uhonorowany w 2012 roku The Daylight Award, nagrodą przyznawaną przez Fundację Living Daylights, obiektom które optymalizują połączenie światła dziennego i sztucznego. Jury doceniło przejrzystość budynku, w którym można niemalże poczuć pogodę: *Sun, clouds, thunder and rain: outdoors comes inside as perception and emotion and this is a core quality for a building with the Wadden Sea at your doorstep*⁸ – brzmiał komentarz. Nawiązująca do otoczenia i tradycji architektura jest jednocześnie tak współczesna. Forma budynku wydaje się być prostym prostopadłościem zaczynającym swoją historię w poziomie dachu. Niebagatelnie ukształtowany dach składający się z czterech dwuspadowych połaci nawiązuje do lokalnego budownictwa. Niemalże całkowicie przeszklona elewacja sprytnie ukryta jest pod drewnianymi żaluzjami elewacyjnymi pochodzącymi z recyklingu. Interakcja rytmicznych pionowych listew i przenikającego światła generuje barwną, chociaż monochromatyczną grę cienia we wnętrzu muzeum. Liniowe, ciągnące się podziały na białych powierzchniach aranżują idylliczną atmosferę azylu, w której użytkownik może podziwiać holenderski krajobraz za bezpiecznej, drewnianej kurtyny. Parter budynku mieszczący strefę wejściową i kawiarnię zdaje się być naturalną granicą między ciemną ekspozycją w piwnicy, a kontrastującą jej wystawą na piętrze. Spokój stłumionych światła w piwnicy przerywają jedynie projekcje i animacje dotyczące historii miejsca, również zaprojektowane przez pracownię Mecanoo. Muzeum mieści w swoich murach liczne eksponaty związane z wyspą Texel i jej tradycjami żeglarskimi. Zapewne jednym z ciekawszych jest długa na 18 metrów makieta „The reede

creates the smoothness of space and extremes of impressions. The sophisticated architecture of the Bell-Iloc wine cellar can be easily characterized by the words of Paul Phillipp Cret: *It seems to be more than just a “function”, more than a solid construction, something more difficult to achieve, as it happens to so few*⁷.

2. Direction – The sun

Kaap Skil Maritime Museum on the island of Texel (Kaap Skil Maritime and Beachcombers Museum) designed by the Dutch architects associated in Mocanoo is an object next to which you cannot just walk on by. In 2012 the building was honored with The Daylight Award, a prize awarded by the Living Daylights Foundation, to the objects that optimize the combination of daylight and artificial light. Jury appreciated the transparency of the building, inside of which you can almost feel the weather: *Sun, clouds, thunder and rain: the outdoors comes inside as perception and emotion and this is a core quality for a building with the Wadden Sea at your doorstep*⁸ – as commented. Architecture that corresponds with the surroundings and tradition is so contemporary at the same time. The shape of the building seems to be a simple rectangle starting in the roof level. A nontrivial-shaped roof consisting of four gable slopes refers to the local construction. Almost completely glazed facade is cleverly hidden under wooden facade build of recycled materials. The interaction of rhythmic vertical bars and penetrating light generates a colorful, though monochromatic shadow play inside the museum. The linear, sprawling white spaces provide an idyllic atmosphere of asylum, where the visitor can admire the Dutch landscape from behind a secure wooden curtain. The ground floor of the building, that houses the entrance area and the cafeteria, appears to be the natural border between the dark exposition in the basement and its contrasting exhibition on the first floor. The calmness of the suppressed lights in the cellar is interrupted only by projections and animations about the history of the place, also designed by the Mecanoo studio. The museum hosts numerous ex-

van Texel” (Drogi Texel) autorstwa Thijs Wolzak – pracowni fotografii architektury z Amsterdamu. Efekty wizualne są spotęgowane dzięki bodźcom świetlnym czy to sztucznym w podziemiu czy naturalnym w parterze. Muzeum Kaap Skill to doskonałe miejsce nie tylko dla amatorów eskzpozycji, to miejsce gdzie współzależność światła i przestrzeni, architektury i sztuki wyraża dojrzały obraz doświadczania genius loci.

2. Wdzięcznym obiektem, który z pewnością zasługuje na miejsce w szeregu wśród przykładów wartościowej architektury jest Budynek Sztuk Wizualnych Uniwersytetu w stanie Iowa (**Visual Arts Building of Iowa**) projektu Stevena Holla oraz BNIM Architects .

Ten architekt zdobywca Złotego Medalu American Institute of Architects z 2012 roku oraz wielu innych nagród i wyróżnień jest znanym propagatorem architektury uwzględniającej jej znaczenie w społeczeństwie, jakości życia codziennego człowieka oraz jego samopoczucia. Uhonorowany w 2016 roku nagrodą The Daylight Award ze względu na umiejętne wyrażanie atmosferycznych właściwości przestrzeni i światła, relacji między strukturą a materiałem i światłem, ciekawość w fenomenologii i percepcji przestrzeni oraz za przekonujące łączenie empirycznego środowiska z naukowym, co charakteryzuje jego twórczość⁹.

Budynek Sztuk Wizualnych zastąpił zniszczony podczas powodzi Budynek Sztuki z 1935r. Nowy obiekt wprowadził zupełnie inną od swojego poprzednika architekturę z rozbudowaną funkcją.

We wnętrzu znajdziemy serię studiów przeznaczonych dla malarstwa, ceramiki, rzeźby, fotografii, drukowania i multimedii, studio konstrukcji metalowych, przestrzeń galerii, sale szkolne i biurowe. Kunst Holla można zaobserwować w wielu aspektach kubatury, począwszy od wielowątkowej bryły po detal elewacji. Holl traktuje budynek jak obudowę dla centrów światła – siedmiu wycięć w rzucie obiektu, które charakteryzują się przesunięciami względem kolejnych kondygnacji. Zdynamiczowane doświetlenia zapewniają miejsca spotkań użytkowników budynku na świeżym powietrzu lub nieformalne przestrzenie robocze¹⁰. Korzystanie z naturalnego oświetlenia jest dla architekta priorytetem, nie tylko z powodu przeznaczenia obiektu. Architekt w każdej swojej pracy wielokrotnie podkreśla jak ważna jest prawidłowa interakcja

hibits related to the island of Texel and its sailing traditions. One of the most interesting is probably the 18-meter long “The Reede van Texel” model by Thijs Wolzak – Amsterdam’s architecture photography studio. Visual effects are enhanced by light stimuli, artificial in the underground or natural. The Kaap Skill Museum is a great place not only for exhibition enthusiasts; it is where the interdependence of light and space, architecture and chic expresses a mature image of genius loci experience.

2. A graceful object that certainly deserves a place among the examples of valuable architecture is the Visual Arts Building of Iowa designed by Steven Holla and BNIM Architects.

This architect, the winner of the 2012 Gold Medal of the American Institute of Architects and many other awards and distinctions is a well known architectural promoter for its significance in the society, the quality of everyday life and human well-being. Honored in 2016 with the Daylight Award for skillful expression of the atmospheric properties of space and light, the relationship between structure and material and light, curiosity in phenomenology and perception of space and for his convincing combination of empirical environment with a scientific characteristic of his work⁹.

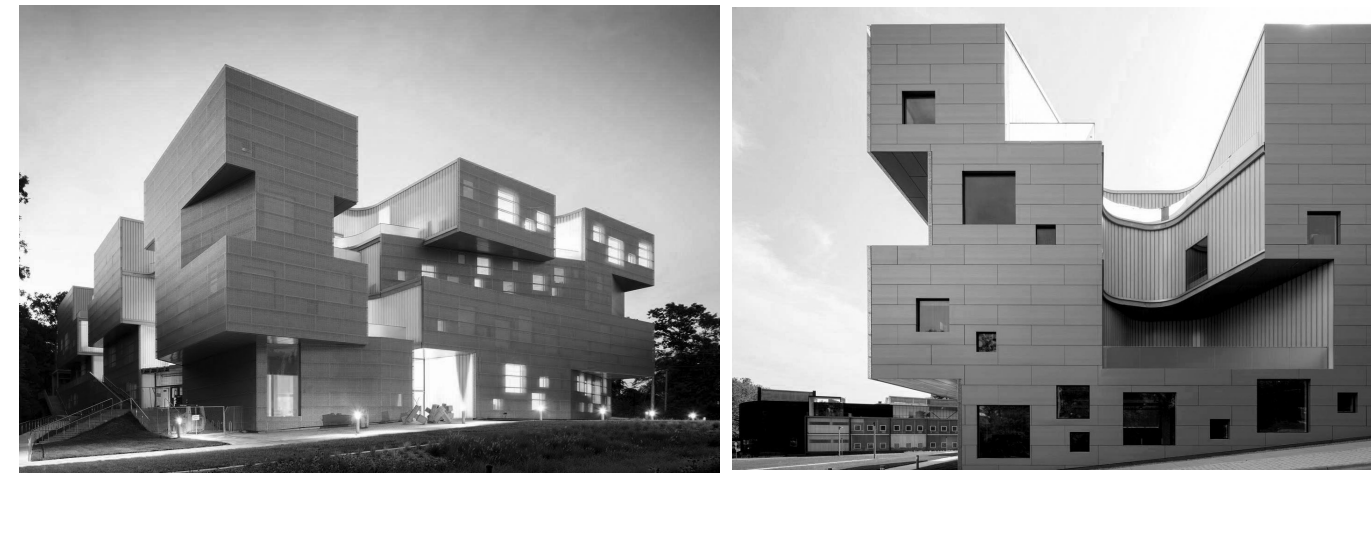
The Visual Arts Building replaced the destroyed in a flood Art Building in 1935. The new facility introduced a completely different architecture from its predecessor, with an enhanced function.

In the interior we will find a series of studios designed for painting, ceramics, sculpture, photography, printing and multimedia, metal construction studio, gallery space, classrooms and offices. Holl’s craftsmanship can be seen in many cubic footprints, starting with multilayered solids to façade detail. Holl treats the building as a housing for light centers – seven cutouts in the plan view, which are characterized by shifts relative to the higher floors. Dynamically enhanced lighting provides outdoor meeting space or informal workspaces.¹⁰ The use of natural lighting is a priority for the architect, not only because of the purpose of the object. In each of his works the architect repeatedly emphasizes the importance of the proper

Il. 3. Kaap Skil Maritime and Beachcombers Museum, Zdjęcia ze strony: <https://www.dezeen.com/2013/09/18/kaap-skil-maritime-and-beachcombers-museum-by-mecanoo/> [Dostęp: maj 2017] / Kaap Skil Maritime and Beachcombers Museum, Source : <https://www.dezeen.com/2013/09/18/kaap-skil-maritime-and-beachcombers-museum-by-mecanoo/>

Il. 4. Budynek Sztuk Wizualnych Uniwersytetu w stanie Iowa. Zdjęcia ze strony: <http://www.archdaily.com/796941/visual-arts-building-at-the-university-of-iowa-steven-holl-architects/57f806d5e58ece3e7b000105-visual-arts-building-at-the-university-of-iowa-steven-holl-architects-photo> [Dostęp: maj 2017] / Visual Arts Building, University of Iowa. Source : [http://www.archdaily.com/796941/visual-arts-building-at-the-university-of-iowa-steven-holl-architects-photo](http://www.archdaily.com/796941/visual-arts-building-at-the-university-of-iowa-steven-holl-architects/57f806d5e58ece3e7b000105-visual-arts-building-at-the-university-of-iowa-steven-holl-architects-photo)

Słońca i kreowanej przez człowieka przestrzeni, dlatego Budynek Sztuk ma wiele ciekawie zestawionych okien. Budynek będący odzwierciedleniem wzajemnych połączeń różnych dyscyplin twórczych przez wspomniane wycięcia pozwala obserwować co dzieje się w sąsiednich jego częściach. Ta przejrzystość jest dodatkowo podkreślona przez wewnętrzne szklane przegrody. Swoista architektoniczna porowatość dostarcza naturalnego światła i powoduje przepływ powietrza pomiędzy kondygnacjami. Największy środkowy otwór można nazwać ukształtowanym atrium, po którego ścianach widać schody i pochylnie dla pieszych. Rozciągają się od parteru po dach, zapraszając użytkowników do pokonywania wysokości i sprawdzenia co proponuje obiekt na poszczególnych poziomach¹¹.

Z zewnątrz budynek prezentuje estetykę raczej manufakturalną. Na południowych ścianach elewacja wykonana została z perforowanych paneli ze stali nierdzewnej. Panele z wyciętymi wzorami modelują światło i dopływ ciepła słonecznego tam, gdzie jest to najbardziej potrzebne. Odbicia Słońca dodatkowo dynamizują wielotorową bryłę. Wieczorami obiekt oferuje abstrakcyjne powierzchnie elewacji dzięki oświetleniu z wnętrza budynku¹².

3. Eksperymenty światła w przestrzeni

1. Akademicki projekt **Przestrzeni Dialogu Kultur w Tarnowie** to założenie oparte na próbie przeniesienia domen z kultury polskiej, romskiej i żydowskiej na architekturę. Przełożenie teorii czy raczej niefizycznych cech określających narodowości w środowisko zbudowane jest tematem wiodącym, a ich ekspresję widać w poszczególnych elementach wchodzących w skład założenia. Kompleksowy obszar rozmowy stanowi park miejski i swoiste centrum kulturalne wraz z zabudową towarzyszącą. Koncepcja projektu opiera się na dialogu geometrii z organiką. Linie i kąty proste przenikają się ze swobodnymi krzywiznami wieszcząc metaforyczne znaczenie: konserwatywna, ramowa kultura żydowska w dialogu z bardziej frywolną, „miękką” kulturą romską. W planie parku nie ma jednej prostej wyznaczającej kierunek poruszania się użytkownika, co odnosi się do różnorodności nurtów w kulturach. Elementem zdecydowanie wyróżniającym się w krajobrazie jest most łączący miasto z architekturą przestrzeni dialogu. Zawieszona przeszklona promenada wyrażająca zespolenie kulturowe jest źródłem wielorakich impresji światła słonecznego na betonowej posadzce. Co więcej, dzięki lokacji sztucznych rezerwuarów wodnych użytkownicy mogą odczuwać architekturę w jej odbiciach, podziwiając zmienność i stałość przeplatających się zależnie od warunków atmosferycznych. Przepływająca przez główny budynek woda angażuje się w architekturę, polemizując z materiałami elewacji. Zabieg ten umożliwił doświetlenie środkowych części budynku, jednocześnie zaznaczając symbolikę przejścia/wyjścia istotną dla kultury żydowskiej i romskiej. Rozczłonkowanie na mniejsze obiekty, zespolone korytarzami, realizuje metaforę koegzystencji mieszkańców miasta – nie zawsze odbywającej się w idealnej harmonii, lecz trwającej nieprzerwanie. Przeszkłone ściany zacierają granicę między poszczególnymi budynkami i umożliwiają wgląd w odmienne czynności wykony-

interakcji słońca i przestrzeni stworzonej przez człowieka, dlatego Budynek Sztuk ma wiele ciekawie zestawionych okien. Budynek, który jest odzwierciedleniem wzajemnych połączeń różnych kreatywnych dziedzin, dzięki tym wycięciom umożliwia obserwację tego, co dzieje się w sąsiednich częściach.

Tę przejrzystość dodatkowo podkreśla wewnętrzne szklane przegrody. Swoista architektoniczna porowatość dostarcza naturalnego światła i powoduje przepływ powietrza między kondygnacjami. Największy centralny otwór można nazwać ukształtowanym atrium, w którym ściany, schody i rampy dla pieszych sięgają od parteru do dachu, zachęcając użytkowników do pokonywania wysokości i sprawdzenia, co obiekt oferuje na każdym poziomie.¹¹

Ze zewnątrz budynek ma estetykę raczej manufakturalną. Na południowych ścianach elewacja wykonana została z perforowanych paneli ze stali nierdzewnej. Panele z wyciętymi wzorami modelują światło i dopływ ciepła słonecznego tam, gdzie jest to najbardziej potrzebne. Odbicia Słońca dodatkowo dynamizują wielotorową bryłę. Wieczorami obiekt oferuje abstrakcyjne powierzchnie elewacji dzięki oświetleniu z wnętrza budynku.¹²

3. Light experiments in space

The academic project of the Dialogues of Culture in Tarnow is based on an attempt to transfer Polish, Romany and Jewish cultures to architecture. Translating theory or rather nonphysical qualities of nationality into the built environment is a leading theme, and its expression can be seen in the various elements of the assumption.

A comprehensive area of conversation consists of a city park and a unique cultural center with accompanying buildings. The concept of the project is based on the dialogue of geometry with the organism. Straight lines and angles permeate with free curves, proclaiming the metaphorical meaning: conservative, framework of Jewish culture in dialogue with the more frivolous "soft" Romany culture. In the park plan there is no single straight line that determines the direction of movement of the user, referring to the diversity of cultures. An important feature of the landscape is the bridge connecting the city with the architecture of the dialogue space. The suspended glazed promenade expressing cultural complexity is the source of many impressions of sunlight on a concrete floor. Thanks to the location of artificial reservoirs, users can feel the architecture in its reflections, admiring the interweaving variability and consistency depending on the weather conditions.

Flowing through the main building, the water engages itself in the architecture, arguing with the façade materials. This treatment made it possible to illuminate the central part of the building, while marking the symbolic crossing / exit essential for the Jewish and Romany culture. Dismemberment for smaller objects, combined with corridors, impersonates the metaphor of the coexistence of the inhabitants of the city – not always taking place in perfect harmony, but continuing uninterrupted.

Il. 5. „Przestrzeń dialogu kultur w Tarnowie” Praca dyplomowa magisterska pod kierownictwem prof. dr hab. Wacława Serugi, Politechnika Świętokrzyska w Kielcach, autor: Marlena Nowak [Wizualizacja, autor: Marlena Nowak] / “Dialogue of cultures in Tarnów” Master thesis under the leadership of prof. dr hab. Wacław Serugi, Politechnika Świętokrzyska in Kielce, author: Marlena Nowak

Il. 6. „Przestrzeń dialogu kultur w Tarnowie” Praca dyplomowa magisterska pod kierownictwem prof. dr hab. Wacława Serugi, Politechnika Świętokrzyska w Kielcach, autor: Marlena Nowak [Wizualizacja, autor: Marlena Nowak] / “Dialogue of cultures in Tarnów” Master thesis under the leadership of prof. dr hab. Wacław Serugi, Politechnika Świętokrzyska in Kielce, author: Marlena Nowak

wane w oddzielnych pomieszczeniach. W zachodniej części obiektu światło dnia wpada przez adekwatny do swobodnej linii przepływającej wody świetlik dachowy. Ten zabieg zamyka promienie we wnętrzu bryły, zapewniając interesującą percepcję obejmowanej przez nie sali. Bogaty program pomieszczeń obiektu z muzeami poszczególnych kultur, salami dla zajęć edukacyjnych, salą konferencyjną czy zapleczem gastronomicznym doświetlają małe, ale liczne okna. Otwory przypominające cegły oplatają budynek tworząc kubistyczną mapę. W części mediateki, gdzie światło słoneczne nie jest wszędzie pożądane, filtrowane jest przez panele z białego poliwęglanu. Mamy więc jasne wnętrza, ale z rozproszonym, miękkim światłem nieutrudniającym w żaden sposób korzystania z oferty zasobów.

Założeniu parkowemu towarzyszą rzeźby i instalacje stworzone przez przedstawicieli kultur co wprowadza jeszcze jeden subtelny dialog – dialog sztuki z ogrodem. Użytkownicy zmęczeni nadmiarem bodźców i ekspresji mogą skorzystać z ukrytych w zieleni ścieżek, ławek, leżaków czy plaży nad zbiornikiem. Forma amfiteatru z wolną zieloną przestrzenią, przykładowo dla spotkań towarzyskich i imprez publicznych, wydaje się być dodatkiem koniecznym dla chwili kontemplacji.

Choreografia relacji między kulturami, sztuką, krajobrazem oraz florą, tworzy zapewne niepowtarzalne i hipnotyczne poczucie przestrzeni, której wizualny spektakl dopełnia światło Słońca.

4. Złapać nieuchwytnie

Polemika człowieka ze światłem – temat niewyczerpywalny, temat chętnie komentowany. Integrujące znaczenie światła i wymowny charakter cienia to kopalnia możliwości dla architektów i artystów. Rozważane i badane, zajmują niezwykle istotne miejsce w pojęciu architektury i sztuki.

Umiejętne komponowanie kontrastu światła i cienia lub nawet dramatyzowanie za ich pomocą kubatur, wzbudza szereg procesów odczuwania od czytania przestrzeni począwszy, po dojrzałe przeżycia bliskie sacrum. Nie dotyczy to oczywiście jedynie obiektów zamkniętych, czy w pewnym sposób ograniczonych. Równie silne znaczenie światła lub ściślejsze nasłonecznienie posiada w pojęciu urbanistycznych założeń. Rozumowe lub emocjonalne pojmowanie siedlisk ludzkich umożliwiają nam właściwe zabiegi projektantów, dążących do wydobycia potencjału architektury za pomocą wielu czynników, ze szczególnym naciskiem na światło i cień. Przestrzenie w ten sposób projektowane wrastają swoją wymową w świadomość populacji, powodując istotne zmiany w krajobrazie miejskim, coraz bardziej przyjaznym dla jego użytkowników. To co uzyskujemy dzięki prawidłowemu oświetleniu, dzięki niesamowicie licznej palecie ekspresji światła w zestawieniu z fizyczną formą najlepiej podsumować określeniem realistycznego romantyzmu¹³.

Ludwig Mies van der Rohe stwierdził kiedyś, że *Architektura zaczyna się w momencie, gdy starannie złączy się dwie cegły*¹⁴ Myślę, że dziś warto spojrzeć na te słowa inaczej. Może lepszym odpowiednikiem będzie to, że architektura zaczyna się w momencie, gdy włączy się światło.

Glazed walls blur the boundaries between individual buildings and allow for different activities insight. In the western part of the facility, the daylight falls through an adequate skylight to the free flow of water. This procedure closes the rays inside the body, providing an interesting perception of the room it covers. A rich program of premises with museums of various cultures, rooms for educational activities, conference room and catering facilities are illuminated with small but numerous windows. Brick-like vaults surround the building creating a cubist map. In the Mediatheque, where the sunlight is not desirable everywhere, it is filtered by white polycarbonate panels. So we have bright interiors but with scattered, soft light that does not obstruct in any way the use of resources.

The park is accompanied by sculptures and installations created by cultural representatives, which introduces yet another subtle dialogue – the dialogue of art with the garden. Those who are tired of the excess of stimuli and expressions can take advantage of the green paths, benches, sun loungers and beaches on the reservoir. An amphitheater with free green space, for example, for social gatherings and public events, seems to be a necessary addition to the moment of contemplation.

Choreography of relationships between cultures, art, landscape and flora creates a unique and hypnotic sense of space, which the visual spectacle is completed with the sunlight.

4. Catch the elusive

The man's polemic with the light – an inexhaustible subject, a topic readily commented. The integrating meaning of light and the eloquent character of shade is a mine of opportunities for architects and artists. Considered and studied, they occupy an extremely important place in the notion of architecture and art.

The skillful composing of the contrast of light and shade, or even the dramatization of their cubits, stimulates a series of sensations from reading space to mature experiences near the sacred. Of course, it does not only apply to closed or restricted objects. Equally significant role the light or more the sunlight plays in the concept of urban planning. Reasonable or emotional understanding of human habitats is allowed to us thanks to proper designers work that strive to extract the potential of the chiropractic. The palette of expression in combination with the fictitious form is best summed up by the definition of realistic romanticism¹³.

Ludwig Mies van der Rohe once said that *architecture starts when the two bricks merge together*.¹⁴ I think that today it is worth considering these words differently; perhaps the better counterpart is that architecture starts when the light comes on.

ENDNOTES

- ¹ Bolesław Stelmach, *Elementy fenomenologii architektury. Rewaloryzacja Parku Muzeum Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli*, „Krytyka Architektury” 1/2 (9) 2013, p. 33
- ² Lighting illumination in architecture, vol. 49, no. 02/2017 p.22
- ³ Source: <http://www.archdaily.com/444822/bricktopia-contemporary-crafts-in-eme3-festival-barcelona> [Visited: May 2017]

PRZYPISY

- ¹ Bolesław Stelmach, *Elementy fenomenologii architektury. Rewaloryzacja Parku Muzeum Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli*, „Krytyka Architektury” 1/2 (9) 2013, s. 33
- ² Lighting illumination in architecture, volume 49 nr 02/2017 s.22
- ³ Źródło danych o obiekcie: <http://www.archdaily.com/444822/bricktopia-contemporary-crafts-in-eme3-festival-barcelona> [Odsłona z: maj 2017]
- ⁴ „The Secret of the Shadow: Light and Shadow in Architecture.” Wasmuth, Lipiec 2002 Helene Binet, fotograf architektury
- ⁵ Źródło danych o obiekcie: <https://www.dezeen.com/2013/11/26/bricktopia-vaulted-brick-pavilion-barcelona-map13/> [Odsłona z: maj 2017]
- ⁶ „Frank Lloyd Wright,” Waldemar Łysiak, Wyd. Andrzej Frukacz, Galeria Polskiej Książki Chicago-Warszawa 1999, s.17
- ⁷ „Jak działa architektura. Przybornik humanisty” Witold Rybczyński, Wyd. Karakter, Kraków 2014, s. 5
- ⁸ <https://www.e-architect.co.uk/holland/kaap-skil-texel>
- ⁹ <http://www.thedaylightaward.com/laureates/> [Odsłona z : maj 2017]
- ¹⁰ <http://www.designboom.com/architecture/steven-holl-architects-visual-arts-building-at-university-of-iowa/> [Odsłona z: maj 2017]
- ¹¹ <http://www.designboom.com/architecture/steven-holl-architects-visual-arts-building-at-university-of-iowa/> [Odsłona z: maj 2017]
- ¹² <http://www.architecturalrecord.com/articles/11969-visual-arts-building-at-the-university-of-iowa-by-steven-holl-architects> [Odsłona z: maj 2017]
- ¹³ „Frank Lloyd Wright,” Waldemar Łysiak, Wyd. Andrzej Frukacz, Galeria Polskiej Książki Chicago-Warszawa 1999, s.17
- ¹⁴ „Jak działa architektura. Przybornik humanisty” Witold Rybczyński, Wyd. Karakter, Kraków 2014, s. 5

LITERATURA

- [1] Wienerberger, *Brick 16*, wyd. Callwey 2016.
- [2] Łysiak W., *Frank Lloyd Wright*, Wyd. Andrzej Frukacz, Galeria Polskiej Książki, Chicago–Warszawa 1999.
- [3] Newling J., *Istotny stan dezorientacji. Wnikanie w sakralność i związek sakralności ze sztuką współczesną*, Wydane w Polsce przez SARP Stowarzyszenie Architektów Polskich o.Kielce, tłum. Małgorzata Sady, Kielce 2007.
- [4] Rybczyński W., *Jak działa architektura. Przybornik humanisty*, Wyd. Karakter, Kraków 2014.
- [5] Bartłomiej C., Żolnierczuk M., *Język szklanej architektury*, Warszawa 2015.
- [6] Lighting illumination in architecture, volume 49, nr 02/2017.
- [7] Zumthor P., *Myślenie architekturą*, wyd. Karakter, Kraków 2010.
- [8] Gajewski P., *Zapisy myśli o przestrzeni*, Kraków 2001.

- ⁴ “The Secret of the Shadow: Light and Shadow in Architecture.” Wasmuth, July 2002 Helene Binet, architect-ure photographer
- ⁵ Source: <https://www.dezeen.com/2013/11/26/bricktopia-vaulted-brick-pavilion-barcelona-map13/> [Visited: May 2017]
- ⁶ “Frank Lloyd Wright”, Waldemar Łysiak, Pub. Andrzej Frukacz, Polish Book Gallery Chicago-Warszawa 1999, p.17
- ⁷ „Jak działa architektura. Przybornik humanisty” Witold Rybczyński, Pub. Karakter, Kraków 2014, p. 5
- ⁸ <https://www.e-architect.co.uk/holland/kaap-skil-texel>
- ⁹ <http://www.thedaylightaward.com/laureates/> [Visited: May 2017]
- ¹⁰ <http://www.designboom.com/architecture/steven-holl-architects-visual-arts-building-at-university-of-iowa/> [Visited: May 2017]
- ¹¹ <http://www.designboom.com/architecture/steven-holl-architects-visual-arts-building-at-university-of-iowa/> [Visited: May 2017]
- ¹² <http://www.architecturalrecord.com/articles/11969-visual-arts-building-at-the-university-of-iowa-by-steven-holl-architects> [Visited: May 2017]
- ¹³ „Frank Lloyd Wright,” Waldemar Łysiak, Pub. Andrzej Frukacz, Polish Book Gallery Chicago-Warszawa 1999, p.17
- ¹⁴ „Jak działa architektura. Przybornik humanisty” Witold Rybczyński, Pub. Karakter, Kraków 2014, p. 5

BIBLIOGRAPHY

- [1] Wienerberger, *Brick 16*, wyd. Callwey 2016.
- [2] Łysiak W., *Frank Lloyd Wright*, Wyd. Andrzej Frukacz, Galeria Polskiej Książki, Chicago–Warszawa 1999.
- [3] Newling J., *Istotny stan dezorientacji. Wnikanie w sakralność i związek sakralności ze sztuką współczesną*, Wydane w Polsce przez SARP Stowarzyszenie Architektów Polskich o.Kielce, tłum. Małgorzata Sady, Kielce 2007.
- [4] Rybczyński W., *Jak działa architektura. Przybornik humanisty*, Wyd. Karakter, Kraków 2014.
- [5] Bartłomiej C., Żolnierczuk M., *Język szklanej architektury*, Warszawa 2015.
- [6] Lighting illumination in architecture, volume 49, nr 02/2017.
- [7] Zumthor P., *Myślenie architekturą*, wyd. Karakter, Kraków 2010.
- [8] Gajewski P., *Zapisy myśli o przestrzeni*, Kraków 2001.